

28. Тойб М. Ніхто не забутий, ніщо не забуто // Вісті Ковельщини. – 22.11.2012;
29. Цаплин В. Статистика жертв сталинізму в 30-е годы // Вопросы истории. – №4. – 1989. – С. 175–181
30. Шаповал Ю. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії. – К., 1993. – 351 с.
31. Щербакова И. Пути следования. – М., 2011. – 392 с.

Володимир Луцаї

Оцінка міжнародної спільноти Голодомору 1932-1933 рр. в Україні та вплив «зовнішнього чинника»

У статті розглядається проблема визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні геноцидом українського народу міжнародною спільнотою, прослідковується вплив «зовнішнього чинника» на процес обговорення і ухвалення позицій окремих країн, країн-членів ЄС, міжнародних та європейських інституцій, окремих політиків.

Ключові слова: *Голодомор, геноцид, зовнішній чинник, політичне втручання, підконтрольні «малі країни» ЄС, генетична спадковість.*

In the article the problem of confession of Golodomoru is examined 1932-1933 in Ukraine by the genocide of the Ukrainian people by an international association, influence of «external factor» represented on the process of discussion and acceptance of positions of separate countries, countries-members of ES, international and European instituciy, separate politicians.

Key words: *Golodomor, genocide, external factor, political interference, controlled «small countries» of ES, genetic heredity.*

Оцінка Голодомору 1932-1933 рр. міжнародною спільнотою за часів незалежності України має складну і політично оторочену історію.

Станом на 2012 р. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні офіційно визнаний геноцидом українського народу в 23 країнах світу, що на рівні парламентів, урядів чи голів держав визнали Голодомор за геноцид. Голодомор 1932—1933 років в Україні офіційно визнали геноцидом українського народу і засудили такі країни як Австралія, Андорра, Аргентина, Бразилія, Ватикан, Грузія, Еквадор, Естонія, Іспанія, Італія, Канада, Колумбія, Латвія, Литва, Мексика, Парагвай, Перу, Польща, Словаччина, США, Угорщина, Чехія, Чилі.

Геноцидом українського народу Голодомор визнали вільні і незаангажовані церкви, зокрема, Католицька церква[2.1], Константинопольська православна церква [2.2], Українська православна церква — Київський патріархат[2.3] та Українська автокефальна православна церква[2.4].

Голодомор як акт геноциду засуджується у посланні Гендиректора ЮНЕСКО у зв'язку з 70-ми роковинами Голодомору. [2.5]

У листопаді 2003 року 58-ма сесія Генеральної асамблеї ООН ухвалила «Спільну заяву з нагоди 70-ої річниці Великого голоду 1932—1933 років», де він визнавався національною трагедією українського народу. За ухвалення Спільної заяви проголосували 64 держави-члени ООН, у тому числі Росія. Проти визнання Голодомору геноцидом в ООН висловились представники Росії, які за прихованої підтримки США та Великобританії [2.6] наполягали на тому, що Голодомор не був геноцидом українського народу.

Позиція Росії в питанні невизнання Голодомору геноцидом, витоки якої слід шукати в генетичній спадковості діючої влади від радянського тоталітаризму, в подальшому набула більшої активізації. Цілком очевидно, що Росія чинила опір продовженню Україною роботи щодо міжнародного визнання Голодомору. Зважаючи на те, що ухвалені у 1995-1997 рр. рішення Держдуми Росії щодо визнання геноцидів інших народів (курдів, сербів, вірменів) трактувалися в першу чергу як політичні, російське керівництво сприймає такий акт України як недружній крок. У МЗС РФ однозначно негативно сприйнято ідею щодо

приділення уваги проблемі голодоморів з боку спеціального радника Генсекретаря з питань геноциду.

Росія активно виступила проти включення до порядку денного 63-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюції, що оголошує голодомор геноцидом українського народу. За словами речника Російської Федерації при ООН, представники Росії активно роз'яснювали своїм зарубіжним партнерам історію питання. Результатом таких «роз'яснень» стало те, що 9 країн-членів ЄС, з-поміж них ключові гравці ЄС та підконтрольні їм «малі країни», не поставили підписи під українською декларацією [2.7]

Показовими щодо політичного втручання і тиску Росії щодо питання Голодомору 1932-1933 рр. є оприлюднені Wikileaks документи, в яких президент Азербайджану Ільхам Алієв розповів у приватній розмові британському Принцу Ендрю що: «отримав документ від президента Медведєва, в якому зазначено, що якщо Азербайджан визнає Більшовицький штучний голодомор в Україні «геноцидом» в ООН, «то ви маєте забути про Нагірний Карабах взагалі».[2.8] Такі безпрецедентні й ганебні факти втручання російських політиків та урядовців в політичні та міждержавні стосунки країн сусідів — непоодинокі, що неспростовно підтверджують засвідчення Принца Ендрю.

Міністр закордонних справ РФ С. Лавров пішов ще далі. Також в оприлюднених WikiLeaks документах зазначається, що в розмові з міністром зовнішніх справ Ізраїлю Авігдором Ліbermanом міністр закордонних справ Російської Федерації назвав «історичним ревізіонізмом» офіційне визнання Ізраїлем Голодомору [2.8].

Показовими щодо результатів втручання Росії і тиск у на окремих політиків є витримки цитат з виступів діючих політиків – противників визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом українського народу.

Зокрема, В. Янукович, під час головування в оргкомітеті з підготовки заходів у зв'язку з 70-ми роковинами голодомору 19 листопада 2003 р. заявив: «Голодомор займає трагічне місце в історії нашого народу та відлунює болем в серці кожного українця. Втрати нашого народу надзвичайно великі, щонайменше

7 млн. співвітчизників. Отже, не лише було завдано значного удару по генофонду нації, а й поставлено під сумнів власне, існування української нації». [2.9]

Ось цитати виступів діючого міністра освіти Д. Табачника, зокрема, в доповіді на слуханнях у Верховній Раді 12 лютого 2003 р. можна було почути: «Органи державної влади України вперше офіційно визнали голодомор як політику геноциду радянського керівництва проти українського народу. Визначення голодомору актом політичного геноциду проти українського народу свідчить про суттєві зрушення в громадсько-політичному житті нашого суспільства. Це також має принципове значення для стабілізації суспільно-політичних відносин в Україні, є доказом незворотності демократизації суспільства». 14 травня 2003 р. Д. Табачник на спеціальному засіданні Верховної Ради заявив: «Голодомор в Україні був не тільки злочином проти людяності, але й потрапляє під дію конвенції ООН, як акт геноциду. Якщо Верховна Рада аргументовано сформулює і поставить перед ООН проблему визнання голодомору в Україні актом геноциду у 1932-1933 роках, то Україна має історичну можливість довести міжнародній спільноті факт геноциду українського народу у XX столітті». [2.10]

Надзвичайно промовистими виглядають цитати політичних діячів на фоні подальшого активного заперечення ними Голодомору 1932-1933 рр. як геноциду українського народу, що не можливо розцінювати інакше, як результат впливу кремлівських політиків.

На державному рівні в Росії обґрунтування заперечення Голодомору 1932-1933 рр. в Україні як геноциду українського народу з'явилося лише у 2008 р., коли Держдума РФ ухвалила заяву, в якій Голодомор був названий «предметом сучасних політичних спекуляцій», і таким, що «не має, і не може мати міжнародно встановлених ознак геноциду, і не має бути предметом сучасних політичних спекуляцій.» [2.11] Схематизм і поверхневність кремлівських аргументів проти визнання Голодомору геноцидом, зокрема, відсутність свідчень етнічної спрямованості голоду, присутність серед мільйонів жертв представників різних народів та національностей переважно аграрних районів СРСР [12], цілком

очевидні.

Подальший розвиток подій щодо питання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні підтверджує вищенаведені документальні факти про політично заангажовану протидію російсько-кремлівських політиків. 23 жовтня 2008 р. Європарламент визнав Голодомор в Україні злочином проти людства і висловив співчуття українському народу[2.13] Проте через політичні причини, зокрема, активну протидію Росії та залучення ключових гравців ЄС, зокрема, Німеччини та Франції, також підконтрольних їм «малих країн» ЄС на бік не визнання Голодомору геноцидом, Європарламент не схвалив формулювання, яке б визначало Голодомор 1932-1933 р. як геноцид української нації.

Більш виважену позицію, яка мала б стати зразком для інших європейських та міжнародних структур, продемонструвала Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ). В пункті 5 тексту резолюції 1723 (2010) ПАРЄ «Вшанування пам'яті жертв Великого Голоду (Голодомору) на території колишнього СРСР» від 28 квітня 2010 р. зазначалося, що «в Україні, яка постраждала найбільше, особливих втрат зазнало селянство, мільйони селян-одноосібників та членів їхніх родин померли від голоду, що настав після примусової «колективізації» і внаслідок заборони залишати вражені голодом райони та конфіскації зерна й іншої їжі. Ці трагічні події названі Голодомором (політично-мотивованим голодом) і визнаються Законом України актом геноциду проти українців».[2.14] Таким чином, резолюція ПАРЄ дипломатично уникає прямої оцінки Голодомору 1932-1933 рр. як геноциду української нації, однак, посилаючись на закон України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», за традиціями міжнародної правової практики, фактично визнає Голодомор актом геноциду.

Слід наголосити, і це не може бути заретушовано теперішньою політичною кон'юнктурою, що уточненню і підсиленню резолюції ПАРЄ суттєво зашкодив виступ діючого Президента В. Януковича. 27 квітня 2010 р. на сесії ПАРЄ, одним з центральних питань якої було ухвалення резолюції, ініційованої у свій час Україною і присвяченої пам'яті жертв Голодомору, новообраний Президент В. Янукович жодним словом не обмовився про трагедію українського народу. Після

виступу член групи об'єднаних європейських лівих, колишній член компартії Фінляндії та відомий у минулому своїми широкими зв'язками з КДБ та Штазі Яако Тапані Лааксо поставив запитання, за усіма ознаками заздальгідь сформульоване, щодо особистої думки новообраного Президента В. Януковича стосовно Великого Голоду. У відповідь на поставлене запитання В. Янукович неправомірно, в чому є усі правові ознаки порушення законів України, зловживання владою та посадовим становищем, відхилився від позиції держави Україна, визначеної законом України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» та рішенням суду і, зрадивши національним інтересам своєї країни, озвучив позицію делегації Росії: «Це були наслідки сталінського тоталітарного режиму, ставлення до людей. Але визнавати Голодомор як факт геноциду стосовно одного чи іншого народу, ми вважаємо, буде неправильно, несправедливо. Це була трагедія, спільна трагедія народів, які колись входили в єдину державу — Радянський Союз»[2.9].

Отже, неправомірна позиція В. Януковича, що йде всупереч попередній практиці років незалежності України, порушує законодавчі та правові підвалини оцінки Голодомору 1932-1933 рр. в Україні як геноциду українського народу, порушує закон України і рішення суду, містить усі правові ознаки зловживання владою та посадовим становищем, і у майбутньому має отримати належну правову, а також громадську, оцінку відповідно нормам незалежної правової європейської держави.

Таким чином, визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні геноцидом українського народу міжнародною спільнотою має складну і політично оторочену історію. Аналіз позиції кремлівських політиків і дотичних дипломатичних джерел наводить на висновки про вплив Росії як «зовнішнього чинника» на процес обговорення і ухвалення позицій окремих країн, країн-членів ЄС, міжнародних та європейських інституцій, окремих політиків щодо Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Внаслідок прямого втручання кремлівських політиків, мовчазного заінтересованого сприяння ключових гравців ЄС, зокрема, Німеччини та Франції, також підконтрольних їм «малих країн» ЄС, за прихованої підтримки США та

Великобританії, політично заангажованого потурання діючого Президента В. Януковича, Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, що має неспростовну політично та етнічно вмотивовану сутність, не надано міжнародної оцінки як акту геноциду української нації.

1. Джерела та література:

1.1. Дзеркало душі народної: Спогади та враження відвідувачів виставки про Голодомор 1932-1933 років в Україні «Розсекречена пам'ять» / Служба безпеки України, Галузевий держ. архів; уклад. В. Даниленко; редкол.: С. Богунов [та ін.]. – К., 2008. – 767 с.

1.2. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест, пер. з англ. мови Н. Волошинович, З. Корабліної, В. Новак. – Луцьк, 2007. – 454 с.

1.3. . Марочко В. І. Геноцид в українському селі 1932 – 1933 років: історико-політологічний аспект. // Голодомор 1932 – 1933 років як величезна трагедія українського народу: Матер. Всеукр. Наук. Конф Київ, 15 листоп. 2002 р. – К., 2003. – 280 с.

1.4. Марочко, В. Голодомор 1932 – 1933 років в Україні : хроніка подій / В. Марочко, О. Мовчан; авт. передм. В. Верстюк. – К., 2008. – 294 с.

1.5. 33-й: голод. Народна Книга-Меморіал / Ред. Л. Коваленко, В. Маняк. – К., 1991. – 584 с.

2. Список електронних ресурсів:

2.1 http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2001/documents/hf_jp-ii_spe_20010623_ukraina-meeting_po.html

2.2 http://www.uocofusa.org/news_081122_1.html

2.3 <http://rus.newsru.ua/ukraine/18nov2008/golod.html>

2.4 <http://hram.od.ua/newspodrobno.php?news=867>

2.5 <http://golodomor.ukrinform.com/article.php?a=0>

2.6 <http://sd.org.ua/news.php?id=19391>

2.7 <http://h.ua/story/157734/>

- 2.8 <http://www.pravda.com.ua/news/2010/11/30/5628021/>
- 2.9 <http://www.unian.ua/news/375502-zakon-ukrajini-pro-golodomor-pare-shanue-yanukovich-nehtue.html>.
- 2.10 <http://dosye.com.ua/articles/2010-08-18/kolis-v-ce-prem-r-tabachnik-nazivav-golodomor-genocidom--ukra-nskim-golokostom-/115/>
- 2.11 <http://novynar.com.ua/politics/24166>
- 2.12
- http://ru.wikisource.org/wiki/Заявление_ГД_РФ_%22Памяти_жертв_голода_30-х_годов_на_территории_СССР%22
- 2.13 <http://5.ua/newslines/185/0/54510/>
- 2.14 <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1723.html>.

Геннадій Стрельський

Оцінка Голодомору в Україні у документах та виступах екзильного уряду УНР і суспільно-політичних діячів та вчених української еміграції 30-х років XX ст.

Розглядаються документи і виступи уряду УНР в екзилі та діячів української еміграції 1930-х років як джерело дослідження Голодомору в Україні.

Ключові слова: *Голодомор, селянство, джерела.*

Documents and appearances of government of UNR are examined in ekzili and figures of Ukrainian emigration of 1930th as a source of research of Holodomor in Ukraine.

Keywords: *Holodomor, peasantry, sources.*